

УДК 631.1:330.341.1:502.3(477)

DOI: 10.37332/2309-1533.2024.4.19

JEL Classification: O13, O31, Q01, Q16, Q57

Іванько А.В.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри менеджменту та аграрної економіки,
Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин,
Брояка А.А.,
канд. екон. наук, доцент, доцент з сільськогосподарського
дорадництва кафедри аграрної економіки
Державний університет Канзасу, м. Мангеттен, США,
Ксенофонов М.М.,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
економіки і політики аграрних перетворень,
Державна установа «Інститут економіки
і прогнозування НАН України», м. Київ

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В КОНТЕКСТІ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ

Ivanko A.V.,
dr.sc.(econ.), professor,
professor at the department of management and agrarian economy,
Separated Subdivision of National University
of Life and Environmental Sciences of Ukraine
“Nizhyn Agrotechnical Institute”, Nizhyn,
Broyaka A.A.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., extension assistant professor
at the department of agricultural economics,
Kansas State University, Manhattan, USA,
Ksenofontov M.M.,
cand.sc.(econ.), senior research fellow, senior researcher at the
department of economics and policy of agrarian transformations,
State institution “Institute of Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv

INNOVATIVE ASPECT OF AGRICULTURAL ENTERPRISE MANAGEMENT THE CONTEXT OF AGROECOLOGICAL CHALLENGES OF UKRAINE

Постановка проблеми. Рівень економічного розвитку країни залежить від ефективності її господарського механізму, який має забезпечувати задоволення суспільних потреб за рахунок раціонального використання ресурсів. Аграрний сектор, завдяки природним перевагам, таким як родючість землі та сприятливий клімат, є одним з пріоритетних для України, оскільки дозволяє знизити витрати на виробництво сільськогосподарської продукції. Цей підхід узгоджується з теорією конкурентних переваг Майкла Портера [5], яка наголошує на важливості спеціалізації на виробництві товарів, для яких країна має конкурентні переваги (дешевші ресурси, технології або кваліфікована робоча сила). Це дозволяє підвищити ефективність економіки та знизити собівартість продукції.

Прихильники економічної глобалізації часто посилаються на теорію конкурентних переваг Портера, пояснюючи, що домінування окремих країн на світових ринках обумовлене їхньою спеціалізацією на виробництві товарів, для яких вони мають найбільші конкурентні переваги. Логіка

тут проста: фокусуючись на найбільш конкурентоспроможних галузях, країни можуть збільшити обсяги виробництва, експорту та, як наслідок, підвищити рівень добробуту населення. Цей ланцюжок «спеціалізація – зростання виробництва – експорт – доходи – добробут» є одним з центральних положень економічної теорії глобалізації.

Повертаючись до теорії конкурентних переваг Портера, можна зазначити, що інтенсифікація виробництва є одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору. Аграрне виробництво може бути інтенсифіковане за рахунок впровадження інновацій, які дозволяють збільшити врожайність сільськогосподарських культур з одиниці площі землі. Це досягається шляхом використання нових технологій, таких як точне землеробство, супутниковий моніторинг, а також за рахунок впровадження високопродуктивних сортів рослин та удосконалених систем зрошення.

Відомо, що інтенсивне використання будь-якого ресурсу в господарських процесах пов'язано з визначенням порядку його заміщення. Відносно ж землі, як основного засобу виробництва, інтенсивне використання сільськогосподарських земель вимагає особливого підходу, оскільки надмірне навантаження може призвести до виснаження ґрунту і зниження його родючості. Для збереження родючості необхідно включати стан ґрунту в процес управління сільськогосподарським виробництвом. Це передбачає впровадження таких заходів, як сівозміни, застосування органічних добрив, мінімальна обробка ґрунту та інші агротехнічні прийоми, які сприяють збереженню та відновленню родючості ґрунту.

Хоча Україна є одним з провідних виробників сільськогосподарської продукції, інтенсивне використання земель може призвести до виснаження ґрунтів та зниження довгострокової продуктивності аграрного сектору. Тому важливо впроваджувати інновації, які дозволяють поєднувати підвищення врожайності з охороною довкілля. Для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України необхідно знайти баланс між потребами в продовольстві та збереженням природних ресурсів. Це вимагає впровадження інноваційних технологій, які дозволяють підвищити ефективність використання земельних ресурсів і зберегти їх родючість, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ринкова природа функціонування окремих виробництв побудована на конкурентних засадах і спрямовує суб'єктів господарювання на пошук джерел підвищення доходності власних господарських процесів, що пов'язано із впровадженням інновацій у різні господарські цикли. При цьому на сучасному етапі розвитку України важливим є комплексний підхід до питань інноваційного розвитку, що, поряд з розглядом питань впровадження інновацій в процеси інтенсифікації виробництва, обов'язково би охоплював питання розробки та впровадження інновацій у відновлення природних комплексів і зокрема землі.

Дослідженню різних аспектів інноваційного розвитку агропромислового виробництва присвятили свої роботи вітчизняні учені, такі як Бородіна О. М. [1; 4], Геєць В. М. [1], Волошин Р. В. [9], Довгань О. М. [11], Єрмольєв Ю. М. [4], Єрмольєва Т. Ю. [4], Киризюк С. В. [4], Левандівський О. Т. [3], Мельник С. І. [2], Михайленко О. В. [8], Прокопа І. В. [1], Прокопишин Л. М. [7], Риковська О. В. [8], Сава А. П. [9], Свиноус І. В. [2], Сидорук Б. О. [9; 11], Стариченко Є. М. [2], Трофімова Г. В. [2], Фраєр О. В. [8], Фурман І. В. [2], Юрчишин В. В. [1], Яровий В. Д. [4] та зарубіжні учені, такі як Портер М. [5], Самуельсон П. [10], Шумпетер Й. А. [12] та багато інших.

Виходячи із зазначеного, слід відмітити доцільність поглиблення досліджень з питань інноваційного розвитку в аграрному секторі економіки, які дозволять оцінити не тільки економічні, а й екологічні та соціальні наслідки їх впровадження. Результати таких досліджень можуть бути використані для розробки ефективних стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку сільського господарства.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей інноваційного аспекту управління сільськогосподарськими підприємствами з урахуванням екологічних викликів, з якими стикається Україна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Господарська діяльність в аграрному секторі економіки спрямована на вирішення одного з важливих суспільних завдань – забезпечення продовольчої безпеки населення. В цьому відношенні кожна країна, як зазначає Пол Самуельсон [10], в економіці стикається з проблемою обмежених ресурсів за наявності необмежених суспільних потреб. В контексті зазначеної дилеми Пола Самуельсона важливим на різних рівнях управління є пошук шляхів оптимізації виробництва та всіх господарських процесів з акцентом на створення та впровадження інновацій. В цьому відношенні не втрачає актуальності виділення видів інновацій Йозефом Алоїзом Шумпетером [12] (рис. 1).

В Законі України «Про інноваційну діяльність» інновації визначаються як «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [6]. Порівняння підходу в визначенні змістовної суті поняття «інновації» Й. А. Шумпетера з редакцією профільного Закону України свідчить про схожість більшості позицій, зокрема нового продукту, нового методу виробництва (технології), нової організаційної структури. Серед умовних відмінностей можна відмітити те, що Й. А. Шумпетер акцентував увагу на новому джерелі сировини як окремому виді інновацій, в

той час як в профільному Законі України акцентується увага впливу інновацій на соціальну сферу. Останнє можна пояснити відображенням суспільних тенденцій останніх десятиліть, оскільки відстань між зазначеними джерелами становить майже століття. Робота Й. А. Шумпетера написана в 1911 році, в той час, як зазначений Закон України прийнятий у 2002 році, відносно чого можна сказати, що підхід до врахування впливу окремих господарських елементів на соціальну сферу є властивим не тільки для України, а й для більшості країн, починаючи з другої половини ХХ століття.

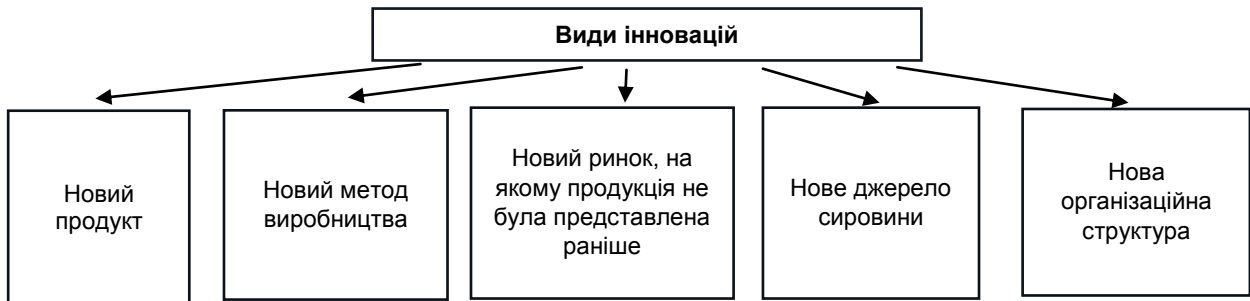

Рис. 1. Види інновацій

Джерело: [12]

В цілому під інноваціями розуміється впровадження чогось нового, оригінального, що принципово відрізняється від існуючого. Це можуть бути нові продукти, послуги, процеси, методи, ідеї або організаційні структури. Іншими словами, інновації – це рушійна сила прогресу, яка дозволяє суб'єктам господарювання розвиватися, адаптуватися до змін та досягати нових висот.

Різні автори, як засвідчують дослідження, класифікують інновації за своїми класифікаційними ознаками. Так, Л. М. Прокопишин виділяє за сферами застосування такі види інновацій [7, с. 629]:

- економічна (проявляється змінами у фінансовій, платіжній, бухгалтерській сферах діяльності, а також у сферах планування, ціноутворення, мотивації й оцінки результатів діяльності);
- соціальна (виявляється у формі активізації людського фактора шляхом розроблення і впровадження систем професійної підготовки);
- юридична (нові і змінені закони, нормативно-правові документи, що регулюють діяльність підприємств);
- техніко-технологічна (втілюється у формі нових продуктів, технологій їх виготовлення. Є основою технологічного прогресу і технічного переоснащення виробництва);
- організаційна (полягає у вивченні нових форм і методів організування, а також регламентування праці і виробництва);
- управлінська (проявляється у зміні змісту функцій, технологій і організації процесу управління, методів роботи апарату управління).

Важливість впровадження інновацій та інноваційних технологій в управлінні діяльністю агроформувань пов'язано з цілим рядом переваг, зокрема: інновації дозволяють їм вийти на нові ринки, завоювати частку ринку у конкурентів та отримувати вищу ціну за свою продукцію; інноваційні технології дозволяють підвищити ефективність виробництва шляхом зменшення витрат та збільшення врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин; завдяки інноваціям можна вирощувати більш якісну продукцію, яка відповідає високим стандартам безпеки та відповідає вимогам сучасних споживачів; інноваційні технології можуть допомогти зменшити негативний вплив сільського господарства на довкілля, наприклад, за рахунок оптимізації використання добрив, засобів захисту рослин тощо [2; 3; 9; 11].

Розглядаючи інновації, слід розуміти, що різні види інновацій перебувають у тісному взаємозв'язку. Так, наприклад, «техніко-технологічні інновації, впливаючи на зміст виробничих процесів, одночасно створюють умови для застосування управлінських інновацій, оскільки вносять зміни до організування виробництва» [7, с. 630].

Саме в площині техніко-технологічних, організаційних і управлінських інновацій, на наш погляд, знаходиться зміст поняття «інноваційні технології в управлінні агроформуваннями», і вони можуть визначатися як:

- 1) нові концепції щодо управління підприємством;
- 2) нові ідеї щодо розвитку підприємства та впровадження їх у роботу;
- 3) нові канали пошуку та зв'язку щодо вдосконалення роботи з постачальниками, клієнтами, працівниками;
- 4) нові рішення в управлінні підприємством.

Як наслідок, перед менеджментом агроформувань постає важливе завдання, пов'язане із удосконаленням управління їх діяльністю, під яким будемо розуміти постійний процес вдосконалення

методів, інструментів та підходів, які використовуються для керівництва з метою підвищення ефективності, продуктивності, конкурентоспроможності та загальної результативності їх функціонування.

Важливість удосконалення управління діяльністю агроформувань пов'язана із [5; 6; 10; 12]:

– змінами, що відбуваються в бізнес-середовищі: ринок постійно змінюється, з'являються нові технології, конкуренти, вимоги клієнтів. Щоб залишатися успішним, підприємство має адаптуватися до цих змін;

– пошуком нових можливостей: удосконалення процесів дозволяє виявити нові можливості для зростання та розвитку;

– збільшенням прибутковості: ефективне управління ресурсами та оптимізація процесів призводять до зниження витрат та збільшення прибутку;

– задоволенням потреб споживачів: постійне вдосконалення якості продуктів та послуг підвищує задоволеність споживачів та лояльність до суб'єкта господарювання;

– мотивацією персоналу: залучення працівників до процесу удосконалення підвищує їхню мотивацію та задоволеність роботою;

– врахуванням особливостей воєнного функціонування економіки та повоєнного її відновлення.

Для сільськогосподарських підприємств забезпечення довгострокового функціонування на ринку тісним чином пов'язане з готовністю дати гідну відповідь на існуючі виклики, серед яких в науковому та експертному середовищі виділяються: вплив глобалізації, внаслідок чого відбувається посилення тиску суб'єктів міжнародного бізнесу на вітчизняні аграрні підприємства; посилення конкуренції; нестабільність цін; порушення господарських зв'язків та елементів інфраструктури, ураження сільськогосподарських угідь, що спричинені війною з російською федерацією).

При цьому суттєвою господарською тенденцією, яка все більше враховується в більшості цивілізованих країн, є врахування агроекологічних викликів, до основних серед яких відноситься потреба адаптації до зміни клімату, забезпечення екологічної стандартизації аграрного виробництва, зменшення викидів парникових газів, забезпечення контролю забруднення та захист біорізноманіття, відновлення деградованих та уражених внаслідок війни природних комплексів [1; 4; 8] (рис. 2).

Рис. 2. Актуальні заходи у відповідь на агроекологічні виклики перед сільськогосподарськими підприємствами України

Джерело: [1; 4; 8; 9]

Підготовка обґрунтованих відповідей на зазначені виклики більш ефективно може бути здійснена за рахунок пошуку та впровадження інновацій в процес управління сільськогосподарськими підприємствами. У зв'язку з цим, серед напрямів удосконалення управління діяльністю суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки можна виділити наступні [1; 4; 8; 9]:

– оптимізація бізнес-процесів (аналіз існуючих процесів, виявлення вузьких місць та розробка більш ефективних алгоритмів роботи);

- розвиток людського капіталу (навчання та підвищення кваліфікації персоналу, створення системи мотивації та заохочення);
- поліпшення комунікацій (встановлення ефективної системи комунікації між підрозділами та рівнями);
- підвищення якості продукції та послуг (впровадження систем управління якістю, таких як ISO 9001);
- впровадження штучного інтелекту та прогностичних систем;
- застосування супутникового моніторингу для контролю стану ґрунтів і посівів;
- використання сенсорних технологій для автоматизації процесів управління водою та живленням;
- диверсифікація виробництва на рівні підприємств (поєднання рослинництва, тваринництва та переробки);
- інтеграція вимог ЄС щодо кліматичної адаптації (у рамках «Європейського зеленого курсу»);
- стратегічне планування (розробка довгострокових планів розвитку підприємства з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів).

Впровадження інноваційних підходів в управління сільськогосподарськими підприємствами є ключовим фактором, що може сприяти зменшенню негативного впливу на довкілля, підвищенню ефективності використання природних ресурсів та збільшенню продуктивності виробництва. Цифрові технології, точне землеробство, біотехнології, альтернативні методи відновлення ґрунтів та комплексні екологічні стратегії можуть стати основою стійкого розвитку суб'єктів аграрного підприємництва.

Крім того, інтеграція України у світову економіку, зокрема у європейський ринок, потребує адаптації національного законодавства до екологічних стандартів ЄС. Це зумовлює необхідність трансформації підходів до екологічного моніторингу та впровадження ефективних механізмів державної підтримки екологічно чистого виробництва.

Отже, дослідження інноваційних аспектів управління сільськогосподарськими підприємствами у контексті агроекологічних викликів є надзвичайно актуальним. Воно дозволяє визначити перспективні напрями розвитку галузевих суб'єктів, запропонувати ефективні рішення для підвищення екологічної стійкості їх господарської діяльності та сприяти впровадженню новітніх технологій в управління агровиробництвом при збереженні стану навколишнього природного середовища.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження інноваційного аспекту управління сільськогосподарськими підприємствами в контексті агроекологічних викликів України дало нам підстави зробити наступні висновки:

1. Для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України необхідно поєднувати підвищення продуктивності аграрного виробництва з охороною довкілля. Впровадження таких інноваційних технологій, як точне землеробство, системи точного зрошення та біотехнології тощо, дозволить ефективніше використовувати ресурси і зменшити негативний вплив на довкілля. Державна підтримка інноваційних проєктів є необхідною умовою для успішної реалізації цієї стратегії.

2. В контексті дослідження наголошується на доцільності розмежування інновацій за спрямуванням, зокрема на інновації, що інтенсифікують господарську діяльність сільськогосподарських підприємств та інновації, що спрямовані на оптимізацію її складових. Розуміння цих напрямків дозволяє більш ефективно планувати інноваційну діяльність та досягати поставлених цілей.

3. Узагальнено кількість агроекологічних викликів для сільськогосподарських виробників з виділенням їх 5 основних видів: зміна клімату, екологічна стандартизація аграрного виробництва, зменшення викидів парникових газів, контроль забруднення та захист біорізноманіття, відновлення деградованих та уражених внаслідок війни природних комплексів.

4. Відповідно виділених агроекологічних викликів визначено перелік актуальних заходів у відповідь на них за такими їх основними групами як агротехнологічні заходи, управління водними ресурсами та стале використання земель.

5. Залучення різних зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень дозволить забезпечити комплексний, а не фрагментарний підхід до врахування агроекологічних вимог в процесі впровадження інновацій в сільськогосподарських підприємствах.

Література

1. Геєць В., Юрчишин В., Бородіна О., Прокопа І. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення). *Економіка України*. 2011. № 12. С. 4-14.
2. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах трансформаційних процесів / Мельник С. І., Свиноус І. В., Фурман І. В., Трофімова Г. В., Стариченко Є. М. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 14-19.
3. Левандівський О. Т. Теоретичні засади інвестиційної діяльності. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2016. Вип. 12(1). С. 98-104.

4. Моделювання локальних систем землекористування в умовах глобальних змін клімату / Бородіна О., Киризиук С., Яровий В., Ермольєв Ю., Ермольєва Т. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 117-128.
5. Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів / пер. з англ. Н. Кошманенко. Київ : Наш Формат, 2020. 560 с.
6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
7. Прокопишин Л. М. Управлінські інновації та особливості їх використання на машинобудівних підприємствах в сучасних умовах господарювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 628. С. 628-633.
8. Риковська О., Фраєр О., Михайленко О. Аналіз стану сільського господарства України та імплементація нормативно-правових актів ЄС, дотичних до аграрних та довкіллевих питань / за ред. М. Белкіної, А. Даниляк. Київ : ГО «Екодія», 2024. 22 с.
9. Сава А., Сидорук Б., Волошин Р. Управління земельними ресурсами сільських територій в умовах децентралізації. *Економічний дискурс*. 2019. Вип. 1(3). С. 24-36.
10. Самуельсон П. Економіка / пер. с англ.; ред. О. Ліщишин. Львів : Світ, 1993. 495 с.
11. Сидорук Б. О., Довгань О. М. Особливості проведення оцінки використання природно-ресурсного потенціалу агросфери на регіональному рівні. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. Економічні науки. 2016. Вип. 24. Ч. 3. С. 201-210.
12. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Вид-во НаУКМА, 2011. 244 с.

References

1. Heiets, V., Yurchyshyn, V., Borodina, O. and Prokopa, I. (2011), "Socioeconomic modernization of the agrarian sector of Ukraine (conceptual provisions)", *Ekonomika Ukrainy*, no. 12, pp. 4-14.
2. Melnyk, S.I., Svytnous, I.V., Furman, I.V. et al (2021), "Agricultural investment activity in the conditions of transformation processes", *Ekonomika ta derzhava*, no. 11, pp. 14-19.
3. Levandivskiy, O.T. (2016), "Theoretical basis of investment activity", *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, Iss. 12 (1), pp. 98-104.
4. Borodina, O., Kuryziuk, S., Yarovyi, V. et al. (2016), "Modeling local land uses under the global climate change", *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1, pp. 117-128.
5. Porter, M. (2020), *Konkurentna stratehiia. Tekhniky analizu haluzey i konkurentiv* [Competitive strategy. Techniques of analysis of industries and competitors], Translated by N. Koshmanenko, Nash Format, Kyiv, Ukraine, 560 p.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On innovative activity" dated 04.07.2002 no. 40-IV, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (access date October 08, 2024).
7. Prokopyshyn, L.M. (2008), "Management innovations and features of their use at machine-building enterprises in modern business conditions", *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*, no. 628, pp. 628-633.
8. Rykovska, O., Fraier, O. and Mykhailenko, O. (2024), *Analiz stanu silskoho hospodarstva Ukrainy ta implementatsiia normatyvno-pravovykh aktiv YeS, dotychnykh do ahrarnykh ta dovkillievych pytan* [Analysis of the state of agriculture in Ukraine and the implementation of EU regulations related to agrarian and environmental issues], editors M. Bielkina, A. Danyliak, HO "Ekodiia", Kyiv, Ukraine, 22 p.
9. Sava, A., Sydoruk, B. and Voloshyn, R. (2019), "Management of rural territories land resources in decentralization conditions", *Ekonomichni dyskurs*, Iss. 1(3), pp. 24-36.
10. Samuelson, P. (1993), *Ekonomika* [Economics], Translated by English; O. Lishchyshyn (ed.), Svit, Lviv, Ukraine, 495 p.
11. Sydoruk, B.O. and Dovhan, O.M. (2016), "Features of the assessment of the use of natural resource potential of the agrosphere at the regional level", *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnogo ahrarno-tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, Iss. 24, Part 3, pp. 201-210.
12. Schumpeter, J.A. (2011), *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу* [The theory of economic development: a study of profits, capital, credit, interest, and the economic cycle], Vyd-vo NaUKMA, Kyiv, Ukraine, 244 p.

Іванько А.В., Брояка А.А., Ксенофонов М.М.

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В КОНТЕКСТІ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ

Мета. Визначення особливостей інноваційного аспекту управління сільськогосподарськими підприємствами з урахуванням агроекологічних викликів, з якими стикається Україна.

Методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є системний підхід до розгляду суспільних та економічних явищ і процесів. В ході дослідження також

використовувались інші методи, зокрема: абстрактно-логічний – для розуміння особливостей інноваційного аспекту управління сільськогосподарськими підприємствами з урахуванням агроекологічних викликів, з якими стикається Україна; узагальнення – для виділення переліку агроекологічних викликів, актуальних заходів у відповідь на агроекологічні виклики та інновацій, які сприятимуть підготовці ефективних управлінських відповідей менеджментом сільськогосподарських підприємств у відповідь на агроекологічні виклики, формування висновків дослідження, графічний – для візуалізації результатів дослідження.

Результати дослідження. Наголошено на важливості використання інноваційного підходу для підготовки відповіді менеджментом сільськогосподарських підприємств на існуючі агроекологічні виклики, що базується на розмежуванні інновацій за спрямуванням, зокрема на інновації, що інтенсифікують господарську діяльність сільськогосподарських підприємств та інновації, що спрямовані на оптимізацію її складових. Узагальнено кількість агроекологічних викликів для сільськогосподарських виробників з виділенням їх 5 основних видів: зміна клімату, екологічна стандартизація аграрного виробництва, зменшення викидів парникових газів, контроль забруднення та захист біорізноманіття, відновлення деградованих та уражених внаслідок війни природних комплексів. Відповідно виділених агроекологічних викликів визначено перелік актуальних заходів у відповідь на них за такими їх основними групами, як агротехнологічні заходи, управління водними ресурсами та стале використання земель.

Наукова новизна результатів дослідження. Наголошено на доцільності розмежування інновацій за спрямуванням, зокрема на інновації, що інтенсифікують господарську діяльність сільськогосподарських підприємств та інновації, що спрямовані на оптимізацію її складових.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на формування підґрунтя з удосконалення управління сільськогосподарськими підприємствами, оскільки структурують процес прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, інновації, інноваційний аспект управління, агроекологічні виклики, відповідь на агроекологічні виклики, комплексний підхід.

Ivanko A.V., Broyaka A.A., Ksenofontov M.M.

INNOVATIVE ASPECT OF AGRICULTURAL ENTERPRISE MANAGEMENT THE CONTEXT OF AGROECOLOGICAL CHALLENGES OF UKRAINE

Purpose. The aim of the article is to determine the features of the innovative aspect of management of agricultural enterprises, taking into account the agroecological challenges faced by Ukraine.

Methodology of research. The theoretical and methodological basis of the study is a systematic approach to the consideration of social and economic phenomena and processes. In the course of the study, other methods were also used, in particular: abstract and logical – to understand the features of the innovative aspect of agricultural enterprise management, taking into account the agroecological challenges faced by Ukraine; generalization – to highlight the list of agroecological challenges, current measures in response to agroecological challenges and innovations that will contribute to the preparation of effective management responses by the management of agricultural enterprises in response to agroecological challenges, the formation of research conclusions, graphical – to visualize the results of the study.

Findings. The importance of using an innovative approach to prepare a response by the management of agricultural enterprises to existing agroecological challenges is emphasized, which is based on the differentiation of innovations by direction, in particular innovations that intensify the economic activity of agricultural enterprises and innovations aimed at optimizing its components, was emphasized. The number of agroecological challenges for agricultural producers was summarized with the allocation of 5 main types: climate change, environmental standardization of agricultural production, reduction of greenhouse gas emissions, pollution control and protection of biodiversity, restoration of natural complexes degraded and affected by war. In accordance with the identified agroecological challenges, a list of relevant measures in response to them was determined for such main groups as agrotechnological measures, water resources management and sustainable land use.

Originality. The expediency of distinguishing innovations by direction, in particular, innovations that intensify the economic activity of agricultural enterprises and innovations aimed at optimizing its components, was emphasized.

Practical value. The obtained results of the study are aimed at forming the basis for improving the management of agricultural enterprises, as they structure the process of managerial decision-making.

Key words: agricultural enterprises, innovations, innovative aspect of management, agroecological challenges, response to agroecological challenges, integrated approach.